

О. С. Іщенко

Милозвучність і немилозвучність

МИЛОЗВУЧНІСТЬ І НЕМИЛОЗВУЧНІСТЬ – два протилежні явища в [лінгвістиці](#), пов'язані з естетичною оцінкою мови на слух, яку найчастіше дають носії однієї мови стосовно іншої чи інших мов. Ці явища ґрунтовно не досліджено, оскільки їх частіше розглядають як естетичне, а не суто наукове поняття. Саме тому поки що не існує класифікації мов за М. і Н., хоча вивчення цих понять започатковано ще в давньогрецьких працях із риторики.

Милозвучність (евфонія) – здатність мови до мелодійного, гармонійного звучання. Поширеною є думка про те, що [українська мова](#) – одна з найбільш милозвучних у світі. Щодо неї часто вживають епітети – солов'їна, співоча, калинова та ін. Ефект милозвучності в мовах зазвичай пов'язують з особливостями артикуляції:

- звуків і звукосполучень (у кожній мові артикуляція відповідних фонем має різний фонетичний вияв, так само особливим є поєднання звуків в один мовленнєвий ланцюжок, а також якість їх вимовляння залежно від позицій у словах);
- слів і словосполучень (в окремих мовах притаманна заміна складних випадків вимовляння на легші, наприклад, в українській мові це орфоепічні чергування прийменників, часток, афіксів: *в – у – уві, і – й, з – із – зі, би – б, же – ж, ще – іще, хоч – хоча, -ся – -сь, від – од*; спрощення звуків у групах приголосних при словозміні: *ждн – жн, здн – зн, стл – сл, слн – лн, зкн – зн, скн – сн, шчк – шк* та ін.; уникнення збігу двох і більше голосних звуків у словах іншомовного походження: франц. *automobile* – автомобіль, ісп. *fiesta* – фієста, грец. *euphoria* – ейфорія);
- фраз і їх сполучень – ідеться передусім про інтонацію, ритм, темп мовлення, які в кожній мові мають свої особливості, наприклад, ритм української мови пов'язаний із виразною довготою наголошених складів, повнозвучністю ненаголошених складів – завдяки цьому українська мова у сприйнятті носіїв інших мов часто асоціюється зі співом.

Окрім артикуляції звуків, слів і фраз, на естетичне сприйняття мови впливають її структурні особливості: співвідношення голосних і приголосних фонем у словах, характер складів

тощо. Прийнято вважати, що мовлення, у якому багато голосних звуків, більш мелодійне, ніж якщо в ньому виразно переважають приголосні. Наприклад, за даними Н. Тоцької, українські слова в середньому на 42–46 % складаються з голосних. Високий рівень звуків цього класу зумовлений передусім домінуванням в українській відкритих складів (ходити, робота, зима). Важливе значення для милозвучності має співвідношення в словах різних типів приголосних звуків (сонорних – несонорних, дзвінких – глухих, твердих – м'яких). Більшість українських слів сформовано з приголосних різних типів, що вчені часто кваліфікують як ознаку милозвучності української мови. Важливою ознакою милозвучності є переважання в потоці мовлення дзвінких приголосних над глухими.

Немилозвучність (какофонія) – здатність мови до грубого, важкого, немелодійного звучання. До засобів, що впливають на немилозвучність мови, належать: відсутність орфоепічних чергувань звуків; нагромадження груп приголосних чи голосних звуків у словах; поширеність слів, у складі яких присутні лише однотипні приголосні (наприклад, лише глухі); значне переважання в мовленні приголосних над голосними (особливо, коли голосні звуки в певних словесних позиціях редукуються, приглушуються, а то й узагалі не артикуються); поширеність у словах окремих «важких» типів приголосних, наприклад, шиплячих; велика довжина слів.

М. і Н. розглядають не лише щодо окремих мов, а й тексту в межах конкретної мови. Зокрема, цими явищами оперують у лінгвостилістиці передусім як засобами звукової, лексичної і синтаксичної організації усної чи писемної мови, особливо – мови художніх (поетичних) творів. На естетичне сприйняття мови (текстів) впливають також психоакустичні властивості звуків. Так, у лінгвістичній теорії фоносемантики звуки поділяють на такі, що викликають приємні, хороші, теплі асоціації, і такі, що мають протилежні конотації. Відповідно, слова в тексті можуть сприйматися милозвучно, немилозвучно або нейтрально.

Рекомендована література

1. Огієнко І. Наглядна таблиця милозвучності української мови: Для школи і самонавчання. Жовква, 1923;
2. Тимошенко П. Засоби милозвучності (евфонії) української мови // Українська мова в школі. 1952. № 4;
3. Тоцька Н. Засоби милозвучності української мови // Загальна та експериментальна фонетика: Зб. наук. пр. і мат. К., 2001;
4. Гайсенюк О., Скаб М. Милозвучність української мови на тлі інших слов'янських мов // Вісник Львівського університету. Сер. філологічна. 2012. Вип. 56. Ч. 1;
5. Бас-Кононенко О. Вимовні норми як мірило милозвучності української мови (на матеріалі орфоепічних словників) // Українська мова. 2019. № 1;

6. Гарасим Я. Звукопоетика як елемент етноестетики народнописенного тексту // Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 21, т. 2.

Покликання на статтю:

Милозвучність і немилозвучність / О. С. Іщенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-64501>

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).